

Jarmila Rybánska

Zápästky

ŠKOLA TRADIČNEJ VÝROBY

REMESIEL

Jarmila Rybánska

Zápästky

Úvod

Mnohí čitatelia, ktorým sa táto kniha dostáva do rúk, možno nevedia, čo sú to zápästky a na čo sa používali. V dnešnej dobe sa s takouto odevnou súčiastkou nestretávame. Ešte milovníci folklóru a ľudových tradícií by vedeli opísať, na čo slúžili v minulosti, pretože dnes ich funkcia stratila význam. Podobným spôsobom, akým sa plietli zápästky, vyrábali sa aj iné výrobky, ako napríklad papuče a rukavice, pričom ich spoločným menovateľom je technika pletenia, ktorú nazývame pletenie na forme.

V tejto knihe sa vám pokúsim opísať výrobu jednotlivých odevných súčiastok pletených na forme, priblížim vám ich využitie v minulosti, oboznámim vás s jednotlivými krokmi pletenia používanými pri tejto dnes už zabudnutej technike a v neposlednom rade vám dám niekoľko návodov na jej využitie v súčasnosti.

Zápästky prezentované v publikácii boli zhotovené a používané od konca 19. storočia približne do polovice 20. storočia, niektoré fotografie pochádzajú zo zbierok fondov Ústredia ľudovej umeleckej výroby – Múzea ľudovej umeleckej výroby v Stupave, zo zbierok Banického múzea v Rožňave a niektoré sú súkromným vlastníctvom autorky, účastníkov kurzov alebo zberateľov.

Pohľad do histórie

Pletenie na forme patrí medzi pomerne vyspelé techniky. Svojou technológiou sa podobá na techniku pletenia košov z prútia či trstia. V tejto podobe ju poznali už v mladšej dobe kamennej. Výroba z textilných materiálov technikou pletenia na forme sa v Európe objavila na Slovensku v oblasti Karpát, na území Moravy a Poľska. Dôkazom toho sú nálezy textilných kúskov z 8. – 10. storočia pri vykopávkach v Starom Meste na Morave, v Mikulčiciach i na Slovensku. Znalosť techniky sa zachovala dlho. V oblasti Beskyd, Bielych Karpát, Nízkyh a Vysokých Tatier, Vihorlatu sa ešte začiatkom 20. storočia vyrábali zápästkovou technikou odevné doplnky, ktoré ľudia využívali hlavne pri práci v lese s drevom, či na ochranu pred zimou.

INTRODUCTION

Many readers who find this book in their hands may not know what wristbands are and what they were used for. Nowadays, we do not encounter such a garment. Even lovers of folklore and folk traditions would be able to describe what they were used for in the past, because today their function has lost its significance. Other products were made in the same way that wristbands were knitted, such as slippers and gloves, and the common denominator is the knitting technique, which is called form knitting.

In this book, I will try to describe the production of individual garments knitted on a mold, I will introduce you to their use in the past, I will introduce you to the individual knitting steps used in this now-forgotten technique and, last but not least, I will give you some instructions for its use.

The wristbands presented in this publication were made and used from the end of the 19th century until about the middle of the 20th century. Some photographs come from the collections of the Center for Folk Art Production (ÚĽUV), Museum of Folk Art Production (MĽUV) in Stupava, from the collections of the Mining Museum in Rožňava and some are privately owned by the author, course participants or collectors.

A LOOK AT HISTORY

Form knitting is one of the relatively advanced techniques. Its technology is similar to the technique of knitting wicker or cane baskets. In this form, they knew it as early as the Stone Age. Production of textile materials using the form knitting technique appeared in Europe in Slovakia in the Carpathians, Moravia and Poland. Proof of this is the findings of textile pieces from the 8–10th centuries during excavations in Old Town in Moravia, [and] Mikulčice [*in the Czech Republic*] and Slovakia. Knowledge of the technique has been preserved for a long time. At the beginning of the 20th century in the Beskids, White Carpathians, Low and High Tatras, and Vihorlat, clothing accessories were still made using the form knitting technique, which people used mainly when working in a forest with wood or for protection against winter.

(1)

Použitie

Zápästky, rukavice a papuče sú odevné súčiastky, ktoré sa vyrábali technikou opletania dvoch útkových nití okolo osnovy napnutej na forme. Keďže najčastejšie sa touto technikou vyrábali zápästky, podľa nich sa aj nazýva – zápästková technika. Zápästky vyrábali spočiatku muži (*obr. 1*), väčšinou ľudia, ktorí sa živili salašníctvom (pastieri, valasi, bačovia), hoci túto techniku poznali aj roľníci. Zhotovovali sa na objednávku hlavne pre furmanov, drevorubačov, gazdov, aby si nimi chránili zápästie pri práci. Zápästky zároveň umožnili stiahnuť široké rukávy košeľe a v neposlednom rade tvorili aj ozdobnú súčiastku dobového odevu. Výroba zápästkov bola rozšírená na Horehroní – Čierny Balog, Heľpa, Šumiac, Pohorelá, Polomka, Vernár; na Spiši – Žakarovce; na Zámaguri – Veľká Lesná, Haligovce, Veľká a Malá Franková, Osturňa a na Liptove – Liptovské Sliače, Liptovské Revúce, Liptovská Lužná (*obr. 2, 3, 4*), ale aj Východná a Važec.

Rukavice (*obr. 5*) sa vyrábali pletením na forme v horských a podhorských dedinách severného Slovenska, aj na východe v oblasti Vihorlatu. Používali ich hlavne chlapi pri práci s drevom a v zimných mesiacoch si chránili ruky pred mrazom. Ojedinele sa zápästková technika objavila aj na severe Slovenska pri zhotovovaní papuč. Napríklad pri Kysuckom Novom Meste v Hornom Vadičove sa týmto spôsobom vyrábali

(2)

(3)

(4)

(5)

PURPOSE Wristbands, gloves, and slippers are garment components which were made using the technique of braiding two weft threads around a warp stretched on a mold. Since wristbands were most often produced by this technique, it is also called the wristband technique. Wristbands were initially made by men (*Fig. 1*), most of whom subsisted on mountain farming (nomadic herdsman, Wallachians, shepherds) although this technique was also known to farmers. Later they were custom made mainly for carters, lumberjacks, and housewives to protect their wrists at work. At the same time, the wristbands made it possible to pull down the wide sleeves of the shirt and, last but not least, they also formed a decorative part of period clothing. The production of wristbands expanded to Horehronie - Čierny Balog, Hel'pa, Šumiac, Pohorelá, Polomka, Vernár; in Spiš - Žakarovke; in Zamagurí - Velká Lesná, Haligovce, Vel'ká and Malá Franková, Osturňa; and in Liptov - Liptovské Sliache, Liptovské Revúce, Liptovská Lužná (*Fig. 2, 3, 4*), as well as Východná and Važec.

Gloves (*Fig. 5*) were made by form knitting in the mountain and foothill villages of northern Slovakia, as well as in the east of the Vihorlat area. They were mainly used by men when working with wood and in the winter months to protect their hands from frost. Occasionally, the wristband technique also appeared in the north of Slovakia

papuče, ktoré nazývali „srsténé papuče“. Ich názov je odvodený zo špeciálne pripraveného materiálu – z ovčej vlny spradenej so srstou ošúpaných. Priadza tým získala pevnosť a výrobok sa stal trvácnejší.

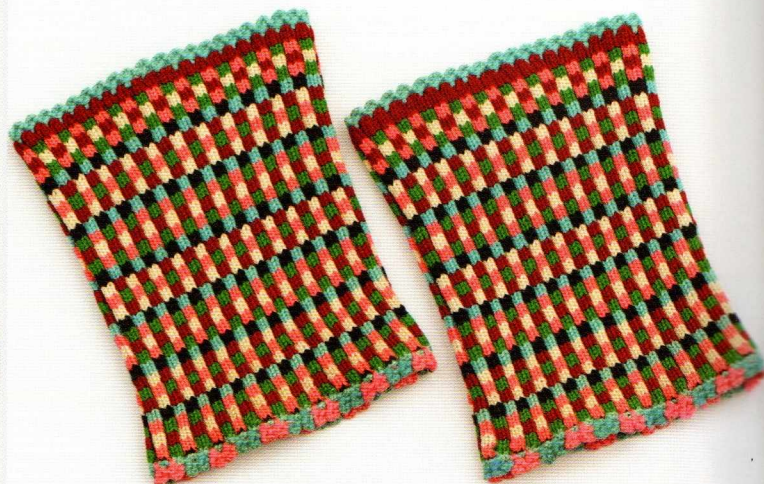
Zápästky neostali iba súčasťou mužského oblečenia. Postupom času sa táto odevná súčiastka dostala aj do ženského kroja ale s odlišným účelom. Tu sa stali zápästky okrasou. Aj ich výroba sa posunula ďalej. Nové jednoduchšie techniky nahradili zložitú zápästkovú techniku. Ženy si zápästky pletli na piatich ihliciach (obr. 6, 7) alebo háčkovali. V oblasti Gemera si ich ešte prizdobovali lesklými perličkami (obr. 8, 9).

Materiály

Výroba zápästkov, rukavíc a papuč bola situovaná v podhorských a horských oblastiach s rozšíreným chovom oviec. To ovplyvnilo aj materiály, z ktorých boli vyrábané. Spočiatku sa používala zosúkaná ovčia vlna prírodných farieb – biela a čierna. Neskôr sa začali dopĺňať vzory zelenou a červenou vlnou, ktorú si výrobcovia farbili sami. V medzivojnovom období ľudia vyrábali zápästky z kupovanej farebnej vlny „berlínsky“ a harasu (vlnené súkané nite pestrých farieb). Kombinácia týchto

(6)

(7)

when making slippers. For example, near Kysucké Nové Mesto in Horné Vadičov, slippers were made in this way, which they called “fur slippers”. Their name is derived from a specially prepared material - sheep's wool spun with pig fur, which made the yarn stronger and the product more durable.

Wristbands did not remain only a part of men's clothing. Over time, they also became women's clothing, but with a different purpose - decoration. Their production has also changed. New simpler techniques have replaced the complex wristband technique. The women knitted their wristbands on five needles (*Fig. 6,7*) or crocheted. In the Gemer area, they were even decorated with shiny beads (*Fig. 8,9*).

MATERIALS The production of wristbands, gloves, and slippers was located in the foothills and mountain areas with widespread sheep farming, which influenced the materials from which they were made. Initially, spun wool of natural colors - white and black - was used. Later, the patterns began to be complemented by green and red wool, which the makers dyed themselves. In the interwar period, people made wristbands from bought colored

farebných nití ponúkala širokú škálu vzorov. Aj do výroby rukavíc sa dostali jednoduché vzory a tlmené farby. Papuče boli väčšinou biele bez vzorov. Po 2. svetovej vojne bol nedostatok materiálov v obchodoch, vtedy ľudia využívali aj iné dostupnejšie materiály. Napríklad v obci Šumiac vyrábali zápästky z lacetiek (kupovaných šnúrok).

Na osnovu používali zosúkanú pačesnú (menej kvalitnú) ľanovú alebo konopnú priadzu (obr. 10), vtedy boli zápästky tvrdé a pevné. Na výrobu rukavíc sa najčastejšie používala vlnená osnova, aby boli výrobky mäkké a pružné.

Dnes už zápästky nemajú pôvodnú ochrannú funkciu, slúžia ako estetický odevný doplnok. Preto aj materiály na ich výrobu si môžeme vybrať podľa svojich požiadaviek. Vhodné sú okrem vlny aj bavlnené a syntetické priadze na pletenie.

(8)

(9)

(10)

"Berlin" and Arras wools (spun wool yarn of various colors). The combination of these colored yarns offered a wide range of patterns. Simple patterns and muted colors also spread to the production of gloves. Slippers were mostly white without patterns. After World War II, there was a shortage of materials in stores, causing people to use other more available materials. For example, in the village of Šumiac, they made wristbands from laces (store-bought ribbon).

They used spun flax or hemp yarn (*Fig. 10*) for the warp, which made the wristbands stiff and strong. A wool warp was most often used to make gloves to make them soft and flexible.

Today, wristbands no longer have the original protective function, instead serving as an aesthetic clothing accessory. Therefore, we can also choose the materials for their production according to our requirements. In addition to wool, cotton and synthetic yarns for knitting are also suitable.

Pomôcky a náradie

Na výrobu textilných doplnkov si ľudia zhotovovali jednoduché pomôcky – formy, aby sa daný výrobok ľahšie vyrobil. Rovnako aj pri zápästkovej technike si vyrobili formy, ktoré mali tvar podľa toho, na čo boli určené (obr. 11).

Na zápästky to bola drevená forma v tvare valca na jednom konci zúžená – kopírovala tvar ruky od zápästia po predlaktie. Do formy bol vbitý (v hornej aj dolnej časti po obvode) rad klinčov alebo drevených kolíkov. Na Horehroní sa používala forma „klatík“, vyrobená z dvoch rôzne veľkých drevených kolies, spojených stredovým klátikom. Po obvode kolies boli nabité klince alebo boli ozubené – mali zárezy na zachytenie osnovy (obr. 12).

Na výrobu rukavíc si vyrobili jednoduchú formu – *desculku*, *deščičku*, *dosku*, ktorá kopírovala tvar ruky. Na jednom konci bola zaoblená so zárezmi na natiahnutie osnovy a na druhom konci bola ukončená držadlom alebo ozubeným kolesom, ktoré držalo osnovu (obr. 13). K tomu bola rovnakým spôsobom vyrobená úzka forma na vytvorenie palca (obr. 14). Hotový palec sa potom vkladal do rozpracovanej formy, a tak sa zapracoval do rukavice.

(II)

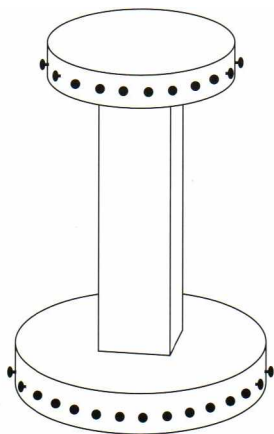

TOOLS AND IMPLEMENTS

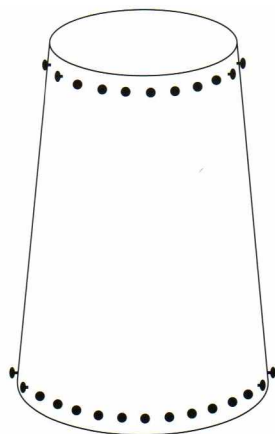
For the production of textile accessories people made simple tools - molds to make the product easier to make. The wristband technique also used molds, which were shaped according to the purpose the products were intended for. (*Fig. II*).

For wristbands, the mold was a wooden cylinder tapered at one end - it imitated the shape of the hand from the wrist to the forearm. Nails or wooden pegs were driven into the mold (in the upper and lower part around the perimeter). In Horehronie, the form of a block was used, made of two skewer-sized wooden wheels connected by a central block. The nails were loaded around the circumference of the wheels or they were toothed - small notches to hold the warp (*Fig. 12*).

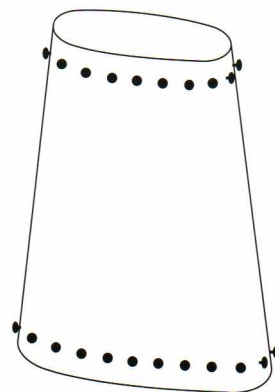
For the production of gloves, they made a simple form - a [*desculku*], a [*deščičku*], a board, which copied the shape of the hand. At one end it was rounded with notches to tighten the warp and at the other end it was finished with a handle or toothed wheel that held the warp (*Fig. 13*). A narrow thumb mold was made in the same way (*Fig. 14*). The completed thumb was then inserted into a work in progress and incorporated into a glove.

(12a)

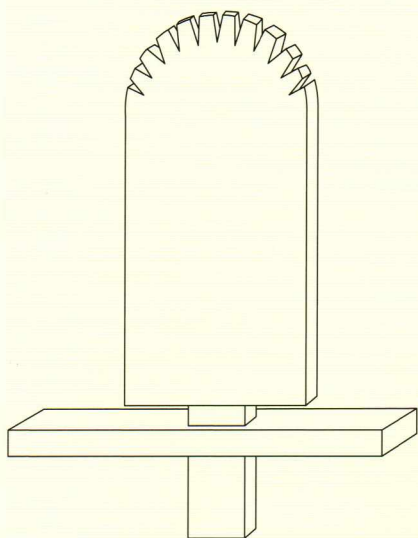

(12b)

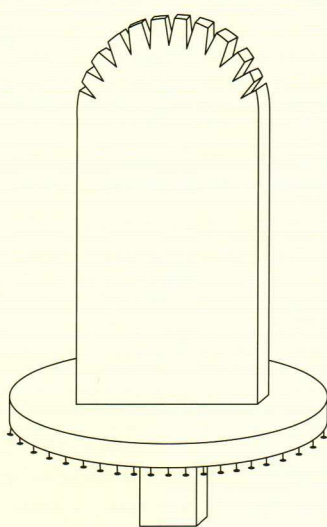

(12c)

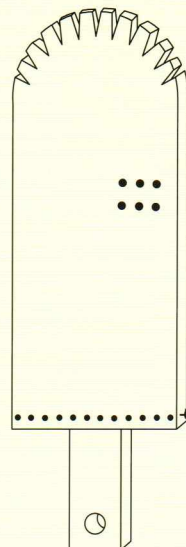
(13a)

(13b)

(13c)

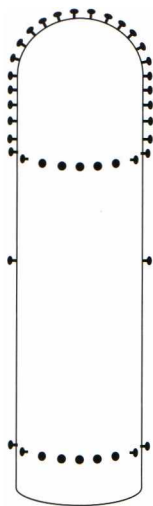
(14)

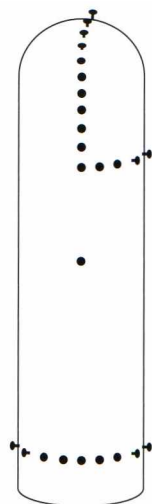
„Kopyto“ zas potrebovali ľudia na výrobu papuč. Malo tvar splošteného valca. Klinčeky na zadržanie osnovy boli nabité po obvode valca na dolnej strane a v oblúku na hornej strane formy. Z jednej strany, asi v jednej tretine, boli klinčeky nabité priečne cez formu s rozpätím jedného centimetra (obr. 15a, 15b). Takto bola pripravená forma na výrobu papuče.

Na výrobu malých handrových koberčekov zápästkovou technikou slúžil drevený rám s nabitými klinčekmi na dvoch protiahlych stranách (obr. 16).

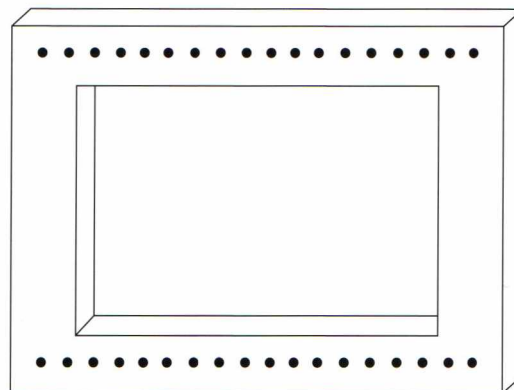
Aby sa im ľahšie vkladali útky do osnovy, pomáhali si kostenými, drevenými alebo kovovými ihlami (Vernár). V iných oblastiach vkladali útkovú niť len prstami. Na zatlačenie použili drevko s dvomi alebo tromi zubami v tvare vidlice (Horehronie), alebo len vlastnou silou zatlačili prstami útky k sebe.

(15a)

(15b)

(16)

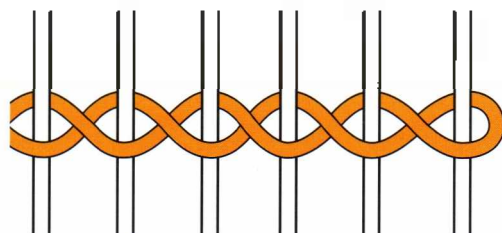
They needed a "hoof" to make slippers. It had the shape of a flattened cylinder. Nails for holding the warp were packed around the circumference of the cylinder at the bottom and in an arc at the top of the mold. On one hand, in about one third the nails were packed one centimetre apart transversely through the mold (*Fig. 15a, 15b*). This is how slipper molds were prepared. To make small rugs using the wristband technique, they used a wooden frame with nails loaded on two opposite sides (*Fig. 16*).

To make them they inserted the weft into the warp more easily with bone, wood or metal needles (Vernár). In other regions, they inserted the weft with their fingers. They used a stick with two or three teeth in the shape of a fork (Horehronie) to push it, or they just pushed the weft together with their fingers.

Technika pletenia

Skôr než začneme vyrábať daný výrobok, pripravíme si formu, osnovu a materiál na prepletanie. Celý princíp pletenia spočíva v pretahovaní dvoch útkových nítí okolo osnovných nítí striedavo raz jednou a potom druhou niťou, pričom ich pravidelne medzi sebou prekrúcame (obr. 17, 18). Postup je nasledovný.

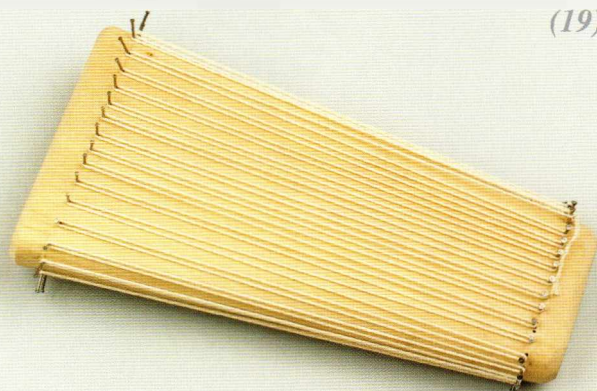
Na pripravenú formu si natiahneme osnovu zo špagátu. Navíjanie pravidelne striedame okolo horného a dolného klinčeka po celom obvode formy (obr. 19). Na prepletanie si pripravíme vlnu. Prvý riadok môže byť z hrubšej vlny alebo vlnený útok zdvojnásobíme. Pripravenú priadzu, asi dva metre dlhú, prevlečíme cez jednu osnovnú niť, konce spojíme a ťaháme pokiaľ nám vlna dovoľí. Takto nám vzniknú dva samostatné konce – útky, ktoré si navlečíme do dvoch väčších ihlíc (obr. 20).

(17)

(18)

(19)

(20)

KNITTING TECHNIQUE

Before we start production, we prepare the form, warp, and material for weaving. The whole principle of knitting consists in drawing two weft threads around the warp threads alternately once and then with the other thread, while we regularly twist them between each other (Fig. 17,18). The procedure is as follows.

We will draw a twine warp onto the prepared form. Winding regularly alternating around the upper and lower nails around the entire circumference of the form (Fig. 19). We will prepare wool for weaving. The first row can be made of coarser wool or we can double the weft. The prepared yarn, about two meters long, is passed through one warp thread, and we join the ends and pull as long as the wool allows. This creates two separate ends - wefts, which we thread into two larger needles (Fig.20).

Translation note:

The *Slovak Center for Traditional Folk Culture* defines knitting as “the method of joining fibers, threads, rods and other elements by crossing and twisting or by forming eyes and loops”. Thus, in this cultural context, the word “knitting” may include methods other than those traditionally understood by other regions and cultures. We thus have chosen to use the word “knitting” to include the twined weaving construction of *zápästky*.

Source: <https://www.ludovakultura.sk/en/polozka-encyklopedie/pletenie/>

More info from the UĽUV here: <http://www.uluv.sk/sk/encyklopedie/tradicne-remesla-a-domacke-vyroby/tradicne-remesla-a-domacke-vyroby/pletenie-na-forme/>

Chytime ihly do oboch rúk a formu si oprieme pred seba o stôl. Prácu začneme prevlečením jedného útku pomocou ihly v pravej ruke popod nasledujúcu osnovnú niť smerom doľava (obr. 21). Ihlu z ľavej ruky preložíme do pravej ruky a ľavou rukou vytiahneme ihlu vychádzajúcu z osnovy (obr. 22). Takto sa nám automaticky prekrútiť priadze medzi sebou a môžeme pokračovať s ihlou v pravej ruke. Ihlu vložíme pod nasledujúcu osnovnú niť, preložíme si druhú ihlu z ruky do ruky a ľavou rukou vytiahneme pracovnú ihlu. Dávame pritom pozor, aby preloženie ihly z ruky do ruky bolo vždy rovnaké – popod pracovnú ihlu (obr. 22) alebo ponad pracovnú ihlu (obr. 23). Toto prekrútenie určí smer vzorkovania. Po vytvorení celého riadku útok ubijeme k predchádzajúcim riadkom pomocou ťažkej vidličky, alebo prstami poriadne pritiahneme k sebe.

(21)

(22)

(23)

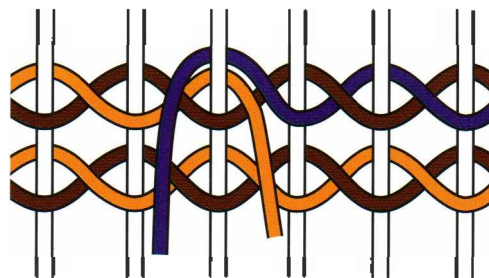

(24)

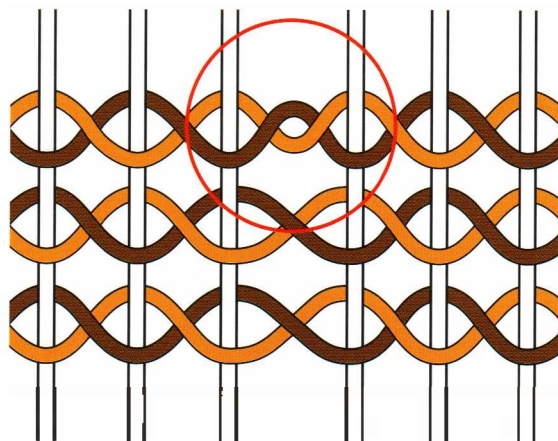

We take the needles in both hands and rest the form on the table in front of us. We start the work by threading one weft with a needle in the right hand under the next warp thread to the left (Fig. 21). Fold the needle from the left hand into the right hand and pull out the needle coming out of the warp with the left hand (Fig.22). This way, the yarns are automatically twisted together and we can continue with the needle in our right hand. Insert the needle under the next warp thread, move the second needle from hand to hand and pull out the working needle with your left hand. We make sure that the transfer of the needle from hand to hand is always the same - under the working needle (Fig. 22) or over the working needle (Fig. 23). This distortion determines the pattern direction. After creating the whole line, we will beat the warp to the previous lines with a heavy fork, or pull our fingers tightly together.

Pri výmene farebného útku alebo pri spotrebe daného útku sa na konci nerobia uzlíky, ale konce necháme voľne visieť v dĺžke 5 – 7 cm. Tieto končeky sa po skončení práce môžu začistiť tak, že ich po jednom vtiahneme pomocou háčika do práce po osnovej niti (*obr. 24*) alebo sa jednoducho nechajú tak. Niekedy sa ešte navyše vkladajú krátke kúsky vlny, aby hotový výrobok bol teplejší, napríklad pri rukaviciach. Novú útkovú niť vložíme do osnovy na tom istom mieste, kde skončil predchádzajúci útok tak, že tiež necháme asi 5 cm trčať (*obr. 25*) a pokračujeme rovnakým spôsobom ako doteraz. Pri výmene farebných útkov vo vzore napríklad pri šachovnici, postupujeme tak, že nite medzi sebou pretočíme dvakrát. Tým sa farba útkov nezmení a vzor sa posunie (*obr. 26*). Po dokončení výrobok otočíme a všetky konce sa dostanú dovnútra. Takto sa zvýši hrejivosť daného výrobku.

(25)

(26)

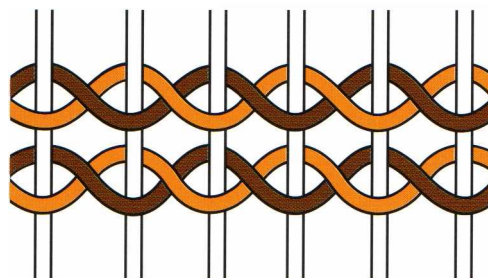

When replacing a colored weft or finishing a given weft, no knots are made at the end, but the ends are left free to hang at a length of 5 - 7 cm. After finishing the work, these ends can be cleaned up by pulling them one by one into the work along the warp thread (Fig. 24) or simply leaving them like that. Sometimes, in addition, short pieces of wool are inserted to make the finished product warmer, for example with gloves. We will insert a new weft thread into the warp at the same place where the previous weft ended, so that we also let about 5 cm stick out (Fig. 25) and continue in the same way as before. When exchanging colored wefts in a pattern such as a chessboard, proceed by twisting the threads twice. This does not change the color of the wefts and shifts the pattern (Fig. 26). When finished, we turn the product and all the ends get inside. This will increase the warmth of the product.

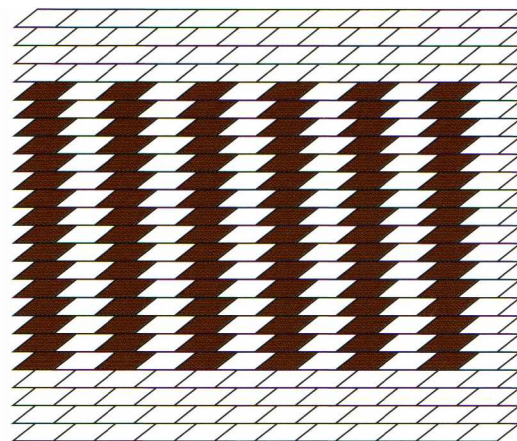
Vzorkovanie

Na nasledujúcich obrázkoch vám ponúkame niekoľko základných vzorov, ktoré sa najčastejšie používali pri pletení zápästkovou technikou. Schémy vzoriek zobrazujú rubovú stranu, nakoľko po dokončení hotovú prácu prevrátime na lícnu stranu.

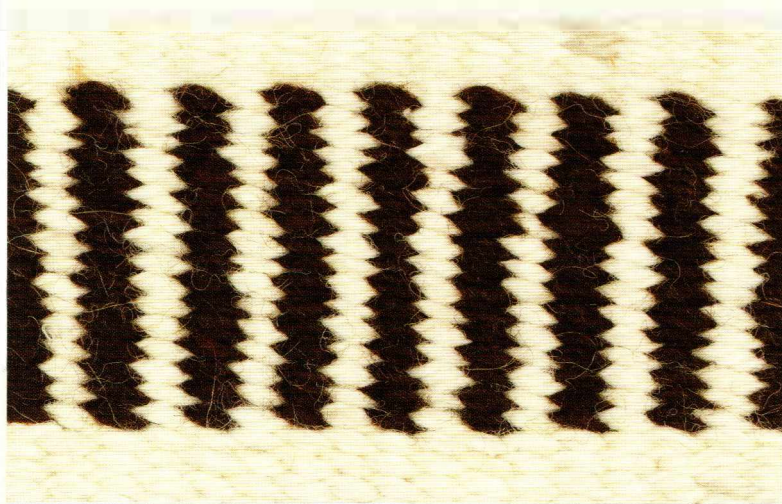
Najčastejším vzorkovaním je ukladanie zvislých farebných pásov. Vzor *na klátiky* sa vytvára dvomi rôznofarebnými niťami, ktoré sa obkrúcajú okolo osnovných nití. Krúčia sa vždy len do jednej strany (obr. 27). Pletením viacerých riadkov nad sebou sa vytvoria zvislé pásy (obr. 28, 29). Keď po určitom počte riadkov (napr. štyri riadky) posunieme farebné striedanie útkových nití o jednu osnovnú niť (obr. 26), celý vzor sa nám posunie a vytvoria sa štvorčeky zvané *kocky* (obr. 30, 31).

(27)

(28)

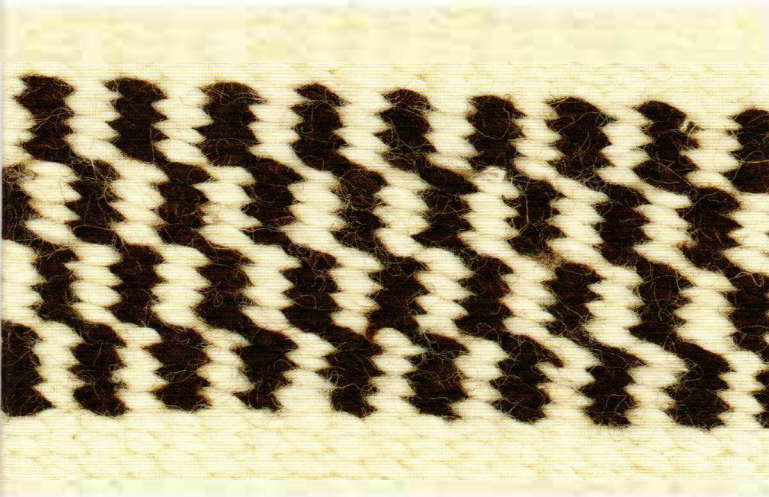
(29)

PATTERNING

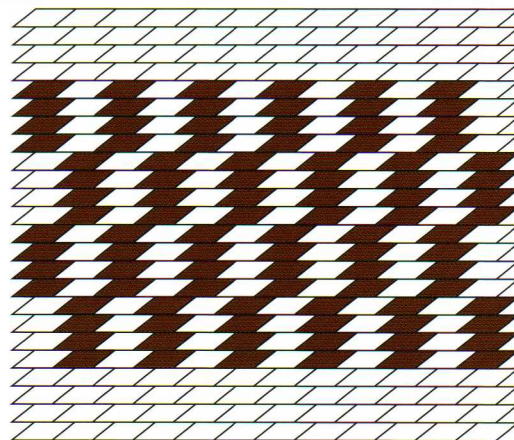
In the following pictures, we offer you some basic diagrams that were most often used in knitting with the wristband technique. The sample diagrams show the reverse side, as we will flip the finished work to the front side after completion.

The most common design is the stacking of vertical colored bands. The design for blocks is created by two differently colored threads which are wound around the warp threads. They always twist to one side only (Fig. 27). By knitting several rows on top of each other, vertical bands are created (Fig. 28, 29). When, after a certain number of rows (eg four rows), we move the color alternation of the weft threads by one warp thread (Fig. 26), the whole pattern is shifted and squares called cubes are formed (Fig. 30, 31).

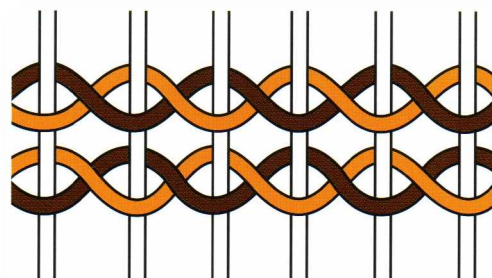

(31)

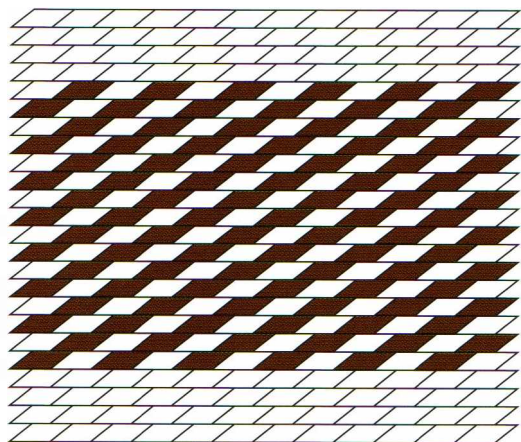
(30)

Dalším často používaným vzorom je *hrebienok*. Vznikne vtedy, keď sa pravidelne v každom riadku posúva vzor o jednu osnovnú niť ďalej (obr. 32). Výsledkom sú šikmé farebné pásy, ktoré sú zobrazené na obrázkoch 33, 34. Zmenou posunu vzoru do druhej strany a zmenou prekrúcania útkových nítí opačne po určitom počte riadkov vznikne nový vzor ľudovo nazvaný *rybací pacer* (obr. 35, 36).

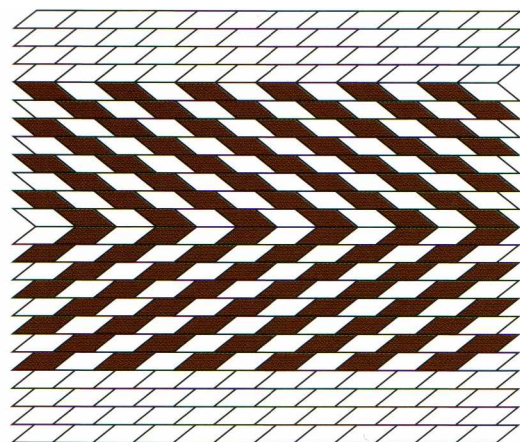

32)

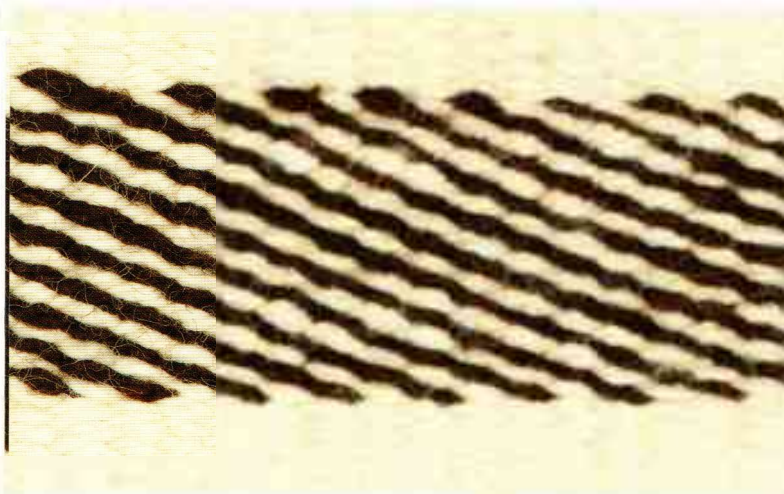
Another frequently used design is the crest. It is created when the pattern is regularly moved one warp thread further in each row (Fig.32). The result is oblique colored bands, which are shown in Figures 33, 34. By changing the shift of the pattern to the other side and by switching the direction of the twist of the weft threads to the opposite direction after a certain number of rows, a new pattern, popularly called a [rybací pacer], is created (Figs. 35, 36).

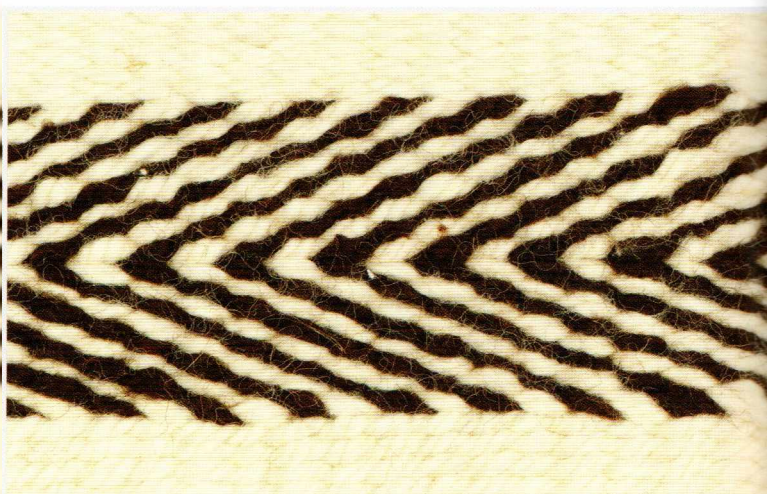
(33)

(35)

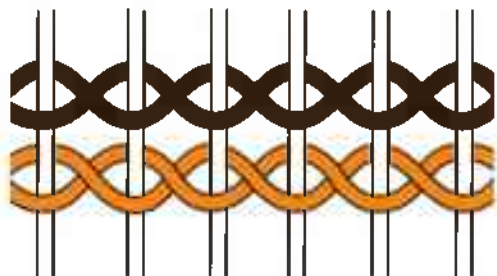
(34)

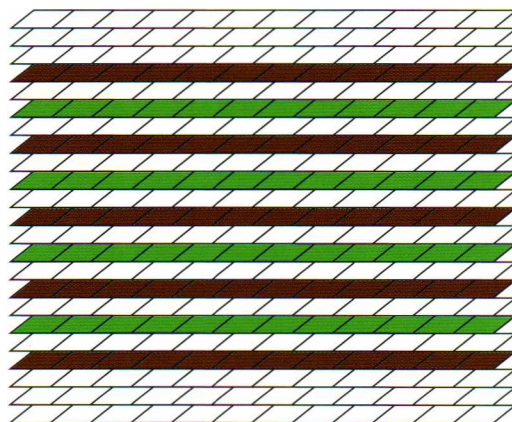
(36)

Na obrázku 37 je ukážka vodorovného ukladania farebných pásov, ktoré sa pletú z dvoch útkových nití rovnakej farby. V druhom riadku je farba vymenená, ale útkové nite sú rovnakej farby. Striedaním farebných útkov vytvoríme páskovaný vzor (obr. 38, 39).

37)

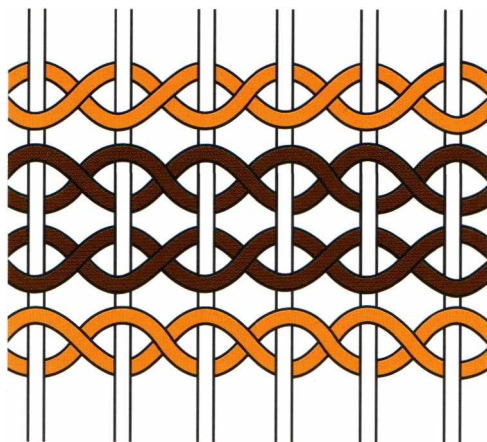

38)

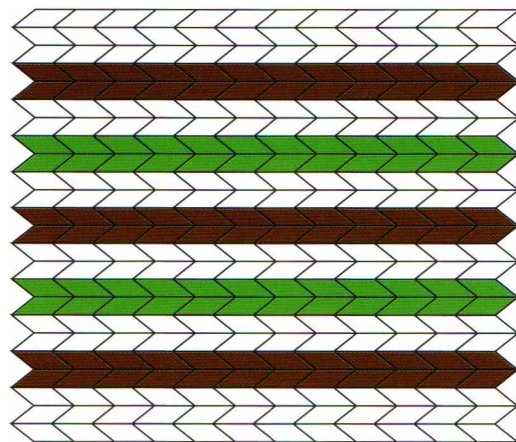

39)

Figure 37 shows an example of horizontal stacking of colored strips knitted from two weft threads of the same color. The color is replaced in the second row but the weft threads are the same color. By alternating colored wefts, we create a banded pattern (Fig. 38, 39).

(40)

(41)

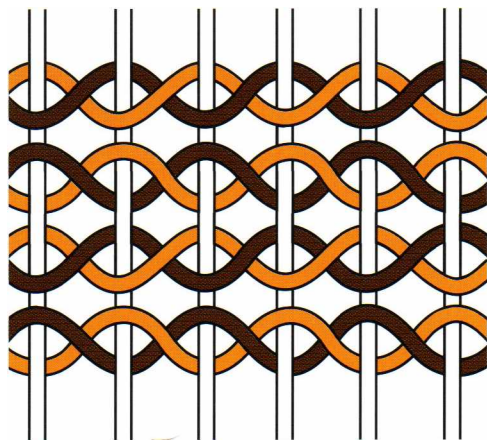
Hrubšie vodorovné pásy sa dajú vytvoriť zdvojnásobením farebných riadkov pletených striedavo – hnedý, biely, zelený (obr. 41, 42). Prvý rad je vytvorený z dvoch nití rovnakej farby prekrúcaných do jednej strany (smerom hore) a druhý rad je tiež z dvoch nití tej istej farby ale prekrúcaných opačne – do druhej strany (smerom dole) (obr. 40).

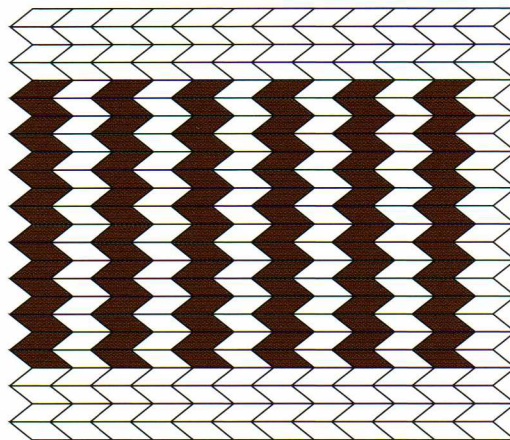
(42)

Thicker horizontal bands can be created by doubling the colored rows knitted alternately - brown, white, green (Fig. 41, 42). The first row is made of two threads of the same color twisted to one side (upwards) and the second row is also made of two threads of the same color but twisted opposite - to the other side (downwards) (Fig. 40).

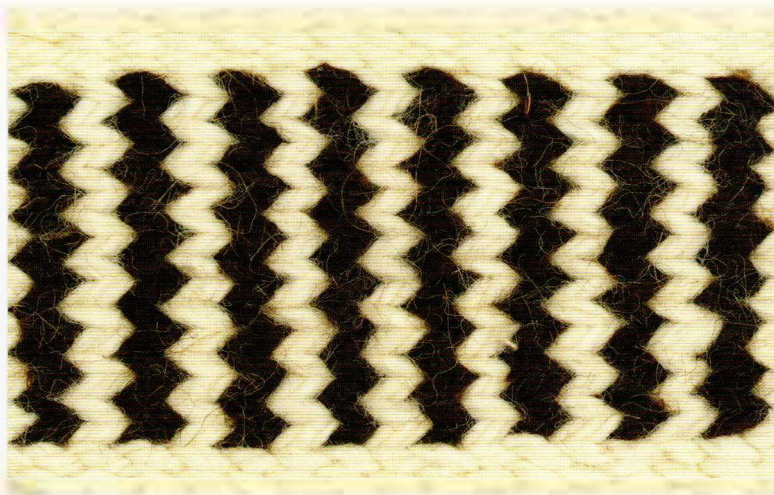

(43)

(44)

Zvislé ukladanie farebných pásov docielime vtedy, keď budeme pracovať s útkovými niťami rôznej farby (hnedá, biela). Obtáčaním týchto dvoch útkových nití okolo osnovy sa striedajú obidve farby. V druhom riadku prepletáme rovnakou farbou nad sebou, ale prekrúcame do druhej strany (obr. 43). Ukladaním viacerých riadkov rovnakej farebnosti nad sebou sa vytvárajú zvislé pásy (obr. 44, 45). Keďže vzor pripomína písmenká „v“ uložené za sebou, oba tieto vzory v minulosti nazývali *na vé*.

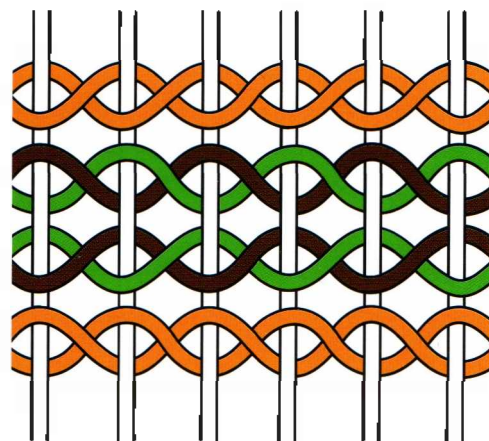

(45)

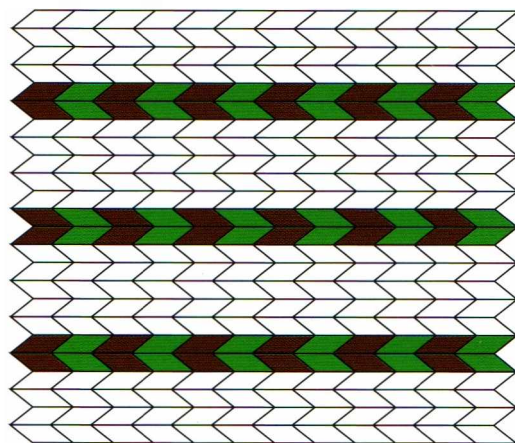
Vertical stacking of colored bands is achieved when we work with weft threads of different colors (brown, white). By twisting these two weft threads around the warp, both colors alternate. In the second row, we weave the same color on top of each other, but twist to the other side (Fig. 43). By stacking several rows of the same color on top of each other, vertical bands are created (Fig. 44, 45). Because the design resembles the letter "v" repeated in a row, both of these patterns have been called *vee* in the past.

Pri vzorovaní môžeme rôzne kombinovať farby, napríklad vzor pripomínajúci retiazku (obr. 46) vytvoríme prepletením iba dvoch riadkov farebnými útkami v jednofarebnom podklade (obr. 47, 48).

(46)

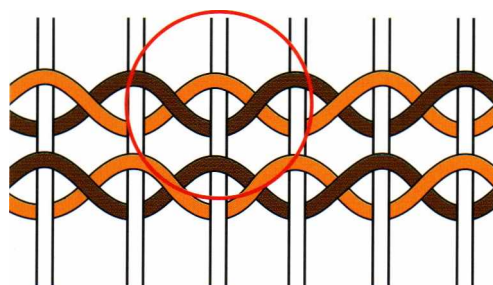

(47)

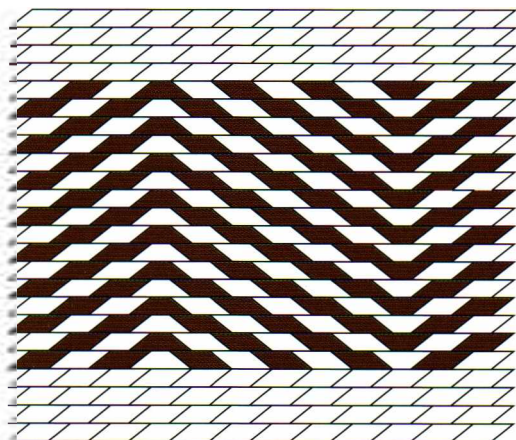

(48)

When patterning, we can combine different colors. For example, a pattern resembling a chain (Fig.46) by knitting only two rows with colored wefts in a one-color background (Fig. 47, 48).

(49)

(50)

Zmenou prepleťania útkových nití v riadku po určitom počte osnovných nití a s posunom farby v nasledujúcich riadkoch nad sebou vytvoríme vzor napodobňujúci rybiu kosť (obr. 49, 50, 51).

Kombinovaním týchto základných vzorov a farebným striedaním útkových nití dokážeme vytvoriť širokú škálu variácií.

(51)

A pattern imitating herringbone is created by changing the intertwining of weft threads in a row after a certain number of warp threads and with the color shift in the following rows above each other (Fig. 49, 50, 51). By combining these basic patterns and color-alternating weft threads, we can create a wide range of variations.

Zápästky

HISTÓRIA

Zápästky – *zapjastki* na Horehroní, *zapiaski* na Liptove, či *zapiunstki* vo Veľkej Lesnej sú textilné doplnky, súčiastky najmä mužského ľudového oblečenia. Nosili sa natiahnuté na ruke, pričom umožnili stiahnutie širokých rukávov košiel, aby pri práci nezaťažovali. V minulosti ich nosili hlavne drevorubači, valasi, furmani a ľudia pracujúci v lese. Chránili si tak ruky pred poranením, ale aj pred zimou. Najstaršie zápästky boli ušité zo súkna – vlnenej tkaniny, ktoré po ušití ešte zvalchovali – splstili, aby boli pevné. Takéto časti odevu zvané *zapejski* nosili muži v okolí Žakaroviec na Spiši. Na ostatnom území stredného a severného Slovenska sa nosili zápästky vyrobené zápästkovou technikou na drevenej forme (obr. 52). Hotový výrobok stiahli z formy a namočili do horúcej vody, čím sa prírodná ovčia vlna splstila, spevnila. Ešte mokrý zápästok prevrátili, natiahli späť na formu a prežehlili, aby získal lesk. Po vysušení stiahli z formy a užší okraj olemovali kožou alebo súknom červenej, či čiernej farby. Na druhom okraji prichytili krátku šnúрку pletenú ako vrkoč a ukončili strapcom – kickou (obr. 53). Slúžila na pevnejšie uchytenie zápästka okolo ruky, aj na ozdobu. Výroba zápästkov zápästkovou technikou bola na našom území rozšírená v 19. storočí a v prvej polovici 20. storočia. Po II. svetovej vojne úplne zanikla spolu s nosením ľudového oblečenia.

(53)

(52)

Wristbands

HISTORY Wristbands (zápästky) - zapjastki in Horehronie, zapiaski in Liptov, or zapiunstki in Velká Lesná are textile accessories, parts of especially men's clothing. They were worn outstretched on the arm, allowing the wide sleeves of the shirts to be pulled down so that they did not interfere at work. In the past, they were worn mainly by loggers, Wallachians, furmians and people working in the forest. They protected their hands from injury, but also from the cold. The oldest wristbands were sewn from cloth - woolen fabric, which they already fulled after sewing - felted to be strong. Such parts of the garment, called zapejski, were worn by men in the vicinity of Žakaroviec in Spiš. In the rest of central and northern Slovakia, wristbands made by wrist technique on a wooden form (Fig. 52). The finished product was removed from the mold and soaked in hot water, which made the natural sheep's wool felted, strengthened. They turned the still wet wristband over, stretched it back on the mold, and ironed it to give it shine. After drying, they removed it from the mold and edged the narrower edge with leather or red or black cloth. On the other edge, they attached a short string knitted like a braid and finished with a tassel - fig [kickou] (Fig.53). It was used to hold the wristband around the hand more firmly, as well as for decoration. The production of wristbands using the wristband technique was widespread in our territory in the 19th century and in the first half of the 20th century. After World War II it completely disappeared along with the wearing of folk clothing.

POSTUP PRÁCE

Na prípravu zápästkov použijeme formu v tvare zrezaného kužela, ktorý je podobný ruke od predlaktia po zápästie. Rozmer udáva hrúbka ruky budúceho majiteľa. Pomôcť si môžeme aj hrubšou doskou v tvare lichobežníka (obr. 54). Treba však dať pozor na rozmery dosky, aby korešpondovali s obvodom ruky. Ak si vytvoríme formu dlhšiu, napr. 25 cm dlhú, môžeme ju využiť na výrobu rôznych veľkostí zápästkov. Napríklad v dolnej časti na menšiu tenšiu ruku a v hornej časti na väčšiu hrubšiu ruku. Po obvode dosky, na užšom aj na širšom konci, nabijeme klinčeky s malou hlavičkou v rovnakom počte. Okolo klinčekov natiahneme osnovu. Špagát priviažeme ku klinčeku na jednej strane. Potom ho vedieme ku klinčeku na druhej strane a späť. Takto natiahneme osnovu po celom obvode formy a nakoniec oba konce špagátu zviažeme. Prácu začneme na užšej strane, tak sa nám útky budú lepšie ukladať na seba. Podľa veľkosti začneme hneď pri klinčekoch. Ak chceme vyrobiť zápästok na väčšiu ruku, najprv vložíme pás tvrdého papiera až potom začneme vkladať útkovú niť (obr. 55).

(54)

(55)

Work Process To prepare the wristbands, we use a mold in the shape of a truncated cone, which is similar to a hand from forearm to wrist. The size is given by the thickness of the hand of the future owner. We can also help ourselves with a thicker board in the shape of a trapezoid (Fig.54). However, care must be taken with the dimensions of the board to correspond to the circumference of the hand. If you make the form longer, e.g. 25 cm long, we can use it to make various sizes of wristbands. For example, the bottom suits a smaller, thinner arm and the top a larger, thicker arm. Along the perimeter of the board, at the narrower and wider ends, we drive in evenly spaced small-headed nails. We stretch the warp around the nails and tie the twine to the nail on one side. Then we lead it to the nail on the other side and back, which will stretch the warp around the entire circumference of the mold. Finally we tie both ends of the twine. Depending on the size, we start close to the nails. If we want to make a wristband for a larger hand, we first insert a strip of hard paper and then we start inserting the weft thread (Fig. 55).

Šírku vloženého pásu určí veľkosť hotového výrobku. V minulosti mali hotové zápästky dĺžku v rozmedzí od 10 do 15 cm. Technológia postupu pletenia zápästkovou technikou je rozpísaná v časti „Technika pletenia“. Zápästok sa pletie stále dookola. Aby však lepšie sadol na ruku, urobíme na užšom okraji rozpark v dĺžke troch centimetrov (obr. 56). To znamená, že po vytvorení prvého riadku si prácu otočíme a pletieme druhý riadok smerom späť (obr. 57, 58). Po vytvorení potrebnej výšky začneme preplesať dookola až do konca. Keďže na konci pri klinčekoch sa pracuje ťažko, môžeme si pomôcť tým, že vypletieme asi dva centimetre od konca, z druhej strany (obr. 59), a až potom dokončíme prácu. Skôr než stiahneme hotovú prácu z formy, môžeme si konce útkových nítí začistiť. Vtiahneme ich do práce pomocou háčika pozdĺž osnovných nítí do vzdialenosti asi dvoch centimetrov a konce odstrihneme (obr. 24).

Hotový zápästok zložíme z formy. V prvom rade vyberieme pomocný kartón. Voľnú osnovu rozstrihneme pri klinčekoch a postupne, pomocou háčika alebo hrubej ihly, vtiahneme vždy pozdĺž nasledujúcej osnovnej nite do vzdialenosti dvoch centimetrov od okraja (obr. 60). Nakoniec môžeme dve a dve nite zviazať do uzlíkov. Potom zložíme osnovu aj z klinčekov na druhej strane a môžeme stiahnuť z formy. Prácu prevrátime a máme hotový zápästok.

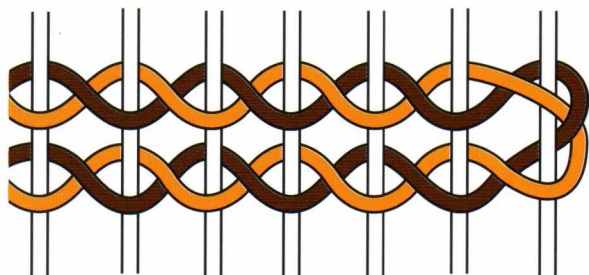
(56)

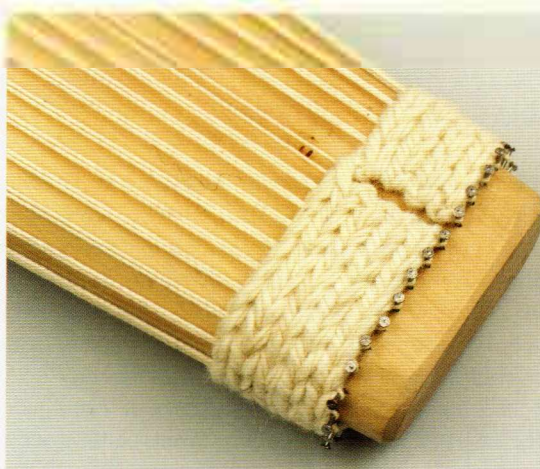
The width of the inserted strip is determined by the size of the finished product. In the past, the finished wristbands had a length ranging from 10 to 15 cm. The technology of the knitting technique with the wristband technique is described in the section "Knitting technique". The wristband is always knit around. However, in order to fit better on the hand, we make a slit in the length of three centimeters on the narrower edge (Fig.56). After creating the required height, we will start to intertwine around to the end. Since it is difficult to work near the nails at the end, we can help ourselves by knitting about two centimeters from the end, on the other side (Fig. 59) and only then will we finish the work. Before we remove the finished work from the mold, we can clean the ends of the weft threads. Pull them into the work using a hook along the warp threads to a distance of about two centimeters and cut the ends (Fig.24).

We assemble the finished wristband from the mold. Firstly, we choose the auxiliary cardboard. Cut the loose warp at the nails and gradually, using a hook or coarse needle, always pull it along the next warp thread to a distance of two centimeters from the edge (Fig.60). Finally, we can tie two pairs of threads in knots. Then we also take off the warp from the nails on the other side and we can remove it from the mold. We turn the work over and we have a finished wristband.

(57)

(58)

(59)

(60)

Rukavice

HISTÓRIA

Ďalším pomerne rozšíreným odevným doplnkom sú rukavice *palčiaky* (obr. 61). Vyrábali si ich ľudia pre vlastnú potrebu. Chránili si tak ruky pred zimou pri práci v lese alebo okolo domu. Rozšírené boli v horských a podhorských obciach Slovenska – Beskydy, Biele Karpaty, Nízke a Vysoké Tatry, Zamagurie až po Vihorlat. Na ich výrobu potrebovali dve formy. Jedna bola v tvare ruky a druhá menšia na výrobu palca (obr. 62). Nie vždy sa robil palec rovnakou technikou. Niekedy ho uplietli na ihliciach (obr. 63) alebo ušili zo súkna. Rukavice sa robili jednofarebné, z bielej alebo čiernej ovčej vlny, alebo dvojfarebné, s jednoduchými vzormi. Na severnom Slovensku si rukavice spájali asi 120 cm dlhou pletenou šnúrkou, ktorou si ich privazovali k pásu. Výroba rukavíc zápästkovou technikou zanikla v prvej polovici 20. storočia.

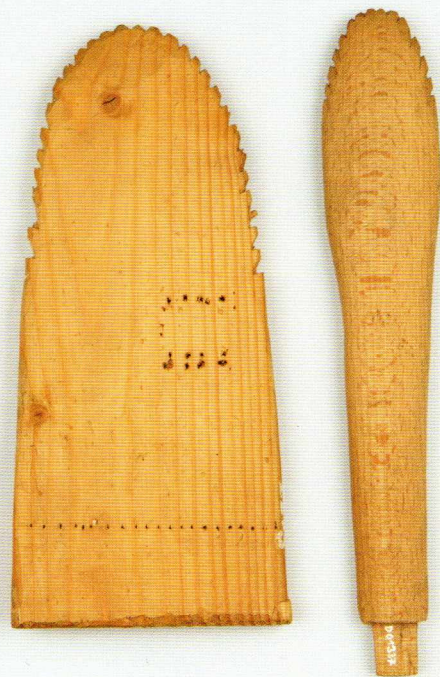

(61)

(63)

(62)

Gloves

HISTORY The next relatively widespread clothing accessories are gloves and mittens (Fig.61). They were made by people for their own use. They protected their hands from the cold when working in the woods or around the house. They were widespread in the mountain and foothill villages of Slovakia - Beskydy, White Carpathians, Low and High Tatras, Zamagurie to Vihorlat. They needed two molds to make them. One was in the shape of a hand and the other a smaller one for making a finger (Fig. 62). The thumb was not always done with the same technique. Sometimes they knitted it on needles (Fig. 63) or sewed it from a cloth. The gloves were made in one color, from white or black sheep wool, or two colors, with simple patterns. In northern Slovakia, the gloves were tied with a knitted cord about 120 cm long, which tied them to the belt. The production of gloves using the wristband technique ceased in the first half of the 20th century.

Translation note:

In Slovakia, gloves are defined as a “garment worn on the hand and wrist” and includes gloves “with one thumb”.

Source: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?heslo=rukavice&hsubstr=no>

https://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php?heslo=rukavice&zobraz_ps=ps&zobraz_cards=cards&pocet_karet=50

POSTUP PRÁCE

Rukavice palčičky sa pletli na forme kopírujúcej ruku. Tvorila ju doska na jednej strane zaoblená so zárezmi a na druhej strane ukončená úchytkou, na ktorú bola nasunutá pomocná ozubená doštička alebo drevený kruh s kolíkmi (obr. 64). Kolíkov bolo dvakrát toľko ako zárezov. Na takúto formu si natiahneme osnovu – ľanový alebo konopný špagát (obr. 65).

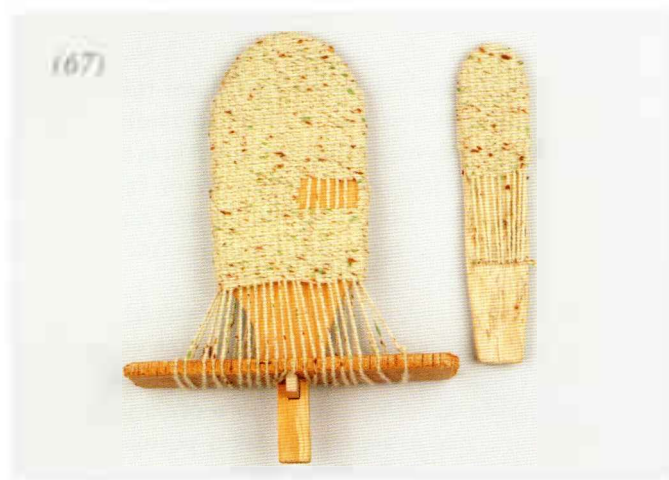
Začiatok priadze priviažeme o kolík na dolnej časti, ťaháme ju cez prvý zárez na doske a zozadu sa vrátíme dole ku kolíkom na drevenom kruhu, obtočíme okolo nasledujúceho kolíka z pravej strany, ťaháme hore cez druhý zárez dopredu ku kolíku z ľavej strany. Takto postupne navinieme osnovu okolo celej formy (obr. 66). Rovnako postupujeme aj okolo ozubenej doštičky.

WORK PROCESS

Gloves and mittens were knitted on a form resembling the hand. It consisted of a board rounded on one side with notches and on the other side finished with a handle on which an auxiliary toothed plate or a wooden ring with pins was slid (Fig. 64). There were twice as many pins as the notches. We stretch the warp on such a form - flax or hemp twine (Fig.65). We tie the beginning of the yarn to a pin on the bottom, pull it through the first notch on the board and return from the back down to the pins on the wooden disk. We then wrap it around the next pin to the right, pull it up through the second notch forward to the pin on the left. Thusly, we gradually wind the warp around the entire mold (Fig. 66) and the toothed plate.

Namiesto špagátu môžeme použiť pevnejšiu vlnu. Na útok si pripravíme stredne hrubú vlnu jednej alebo viacerých farieb podľa toho, či hotový výrobok bude so vzormi alebo nie. Nastriháme ju na 50 – 60 cm dlhé kusy, ktoré postupne vpletáme do osnovy. Pripravíme si dva útky – vlnu jednej alebo dvoch farieb a natiahneme si ich do dvoch hrubších ihlíc. Vlna môže byť aj dvojmo, či trojmo. Prácu začneme na špičci budúcej rukavice. Nájdeme si tri stredné osnovné nite a prepletieme okolo nich útky zápästkovou technikou. Potom si formu otočíme a z druhej strany dosky prepletieme cez tie isté osnovné nite späť. Opletáme dookola okolo dosky. Postupne pridávame ďalšie osnovné nite na oboch stranách rovnomerne podľa toho, ako sa forma rozširuje. Riadky pritom nezatláčame pevne, ale pletieme voľne, aby rukavica bola mäkká a ohybná. Po vypracovaní 12 – 15 cm od špičky formy musíme urobiť otvor na palec. Pre pravú ruku urobíme otvor na ľavej strane formy. Pri okraji vynecháme päť osnovných nití, cez ktoré nebudeme prepletať. To znamená, že sa na tom mieste zastavíme, formu si otočíme a s útkami sa vrátíme okolo formy na druhú stranu. Takto urobíme asi 8 – 10 riadkov. Potom pokračujeme dookola až do požadovanej dĺžky (obr. 67).

We can use a stronger wool instead of twine. We will prepare a wool of medium thickness of one or more colors for the weft, depending on whether the finished product will have patterns or not. We cut it into 50-60 cm long pieces, which we gradually weave into the warp. Prepare two wefts - wool of one or two colors and stretch them into two thicker needles. The warp can also be doubled or tripled. We will start work on the tip of the future glove. We find three medium warp threads and weave the wefts around them with the wristband technique. Then we turn the mold and on the other side of the board we weave through the same warp threads to the back. We braid around the board. Gradually add more warp threads on both sides evenly as the mold expands. We do not push the rows firmly, but we knit them loosely so that the glove is soft and flexible. After working out 12-15 cm from the tip of the mold, we must make a hole for the thumb. For the right hand, make a hole on the left side of the mold. At the edge, we will omit five warp threads, through which we will not intertwine. This means that we stop at that spot, turn the mold and return with the wefts around the mold to the other side. This is how we make about 8-10 lines. Then we continue around to the required length (Fig.67).

Nakoniec uvoľníme osnovné nite, rozstrihneme ich a postupne vtiahneme do hotovej práce. Dáme pozor, aby sme každú niť vtiahli vždy k nasledujúcej osnovnej niť. Ak je osnova vlnená, konce nemusíme odstrihnúť, ale môžu vytvárať ozdobné strapce (obr. 68). Častou výmenou útkových nití nám vzniká veľa koncov, ktoré ostávajú na povrchu. Po dokončení a obrátení hotovej rukavice tieto konce vytvárajú tzv. kožušok, ktorý ešte podporuje základnú funkciu rukavice – hrejivosť. Druhú rukavicu robíme rovnako, len otvor na palec urobíme na pravej strane formy.

Na dokončenie rukavice musíme urobiť ešte palec. Pri jeho výrobe postupujeme rovnako, len forma má veľkosť palca. Po vypletení prácu zložíme z formy a prichytime ju k rukavici (obr. 69). Polovicu osnovných nití vtiahneme pozdĺž osnovy dohora a druhú polovicu do druhej strany rukavice. Keď je palec pevne vsadený, môžeme osnovné nite v otvore rozstrihnúť. Na iných formách je osnova rozdelená už pri navíjaní. Na mieste palca sú nabité klinčeky, okolo ktorých sa osnova otočí a vytvorí sa tak otvor pre palec (obr. 62). Niektoré formy na palec sú také, ktoré sa dajú vsadiť už počas výroby a prepletá sa spolu s rukavicou.

(69)

Finally, we loosen the warp threads, cut them and gradually pull them into the finished work. Be careful to always pull each thread to the next warp thread. If the warp is wavy, we do not have to cut the ends, but they can create decorative tassels (Fig.68). Frequent replacement of weft threads creates many ends that remain on the surface. After finishing and turning the finished glove, these ends create the so-called fur, which still supports the basic function of the glove - warmth. We make the second glove in the same way, except for the thumb hole being made on the right side of the mold.

We have to do another thumb to finish the glove. We proceed in the same way in its production, only the mold is the size of a thumb. After knitting, we take the work off of the mold and attach it to the glove (Fig.69). Pull half of the warp threads upwards along the warp and the other half to the other side of the glove. When the thumb is firmly inserted, we can cut the warp threads in the hole. The place where the thumb will be has nails driven around it to create a hole around which the warp rotates (Fig. 62). Some thumb forms are those that can be inserted during production and intertwined with the glove.

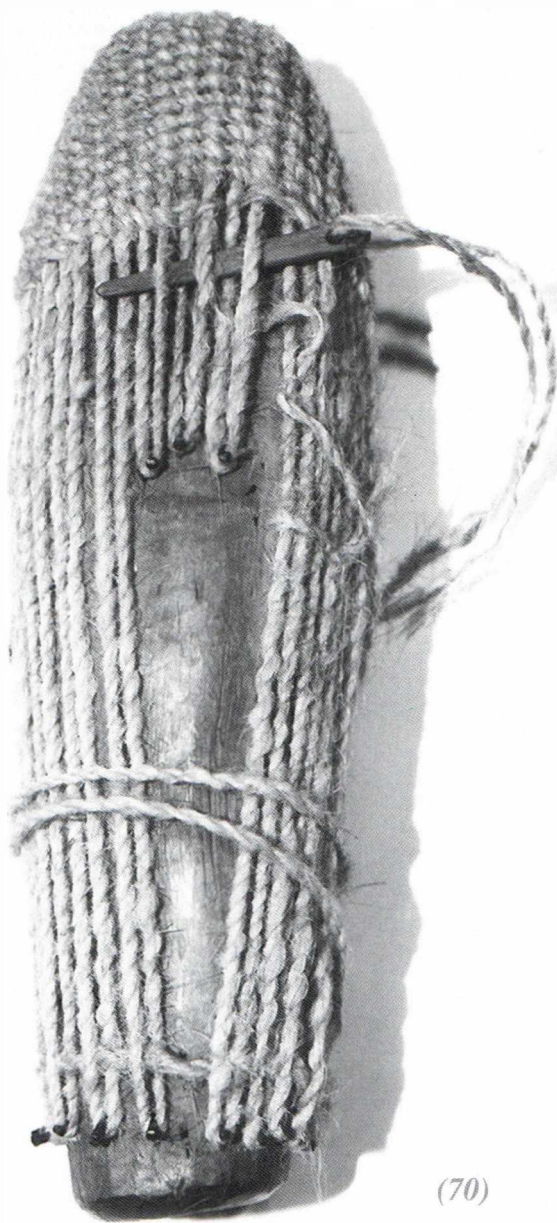
Papuče

HISTÓRIA

Výroba papuč bola rozšírená viac na Morave v oblasti Valašska. Iba na jednom mieste Slovenska sa našla takáto výroba papuč – v Hornom Vadičove pri Kysuckom Novom Meste. Vyrábali ich jednofarebné bez vzorov z ovčej vlny, do ktorej pridávali srst z ošípaných (obr. 70). Takéto papuče nazývali „srstené papuče“, boli pevnejšie a trvácnejšie. Na spodok papuče našili niekoľko vrstiev súkna, aby dlhšie vydržali. Nosili ich v zimných mesiacoch ženy aj muži. Ich domácka výroba zanikla začiatkom minulého storočia.

POSTUP PRÁCE

Keď si chceme vyrobiť papuče starým spôsobom, musíme si pripraviť formu „kopyto“ (obr. 71). Forma na výrobu papuč bola v tvare chodidla. Mala tvar splošteného valca, na jednej strane bola zaoblená a na druhej strane rovno zrezaná. Po obvode oblúka boli rovnomerne nabité klinčeky a tiež okolo spodnej časti. Na prednej strane asi 10 – 12 cm od špičky do polovice obvodu boli klinčeky, ktoré uzatvárali prednú časť papuče. Dĺžka formy bola určená veľkosťou hotového výrobku s pridaním troch centimetrov na pätu. Na osnovu použijeme pevnejší konopný alebo lanový špagát (obr. 72). Okolo nabitých klinčekov natiahneme osnovu. Začneme pri poslednom klinčeku v oblúku, na ktorý priviažeme osnovný špagátik. Ťaháme ho ku klinčeku v dolnej časti, obtočíme okolo neho a vrátime sa k druhému klinčeku v oblúku. Z druhej strany formy zídeme k dolnému klinčeku a zase k ďalšej medzere. Takto navinieme celú osnovu okolo formy. Prácu začneme na špici rovnako ako rukavicu.

(70)

Slippers

HISTORY The production of slippers was more widespread in Moravia in the Wallachian region. Only in one place in Slovakia was such a production of slippers found - in Horný Vadičov near Kysucké Nové Mesto. They made them one color without patterns from sheep's wool, to which they added pig fur (Fig. 70). They called such slippers "fur slippers", and they were firmer and more durable. They stitched several layers of cloth on the bottom of the slippers to last longer. They were worn by both women and men in the winter months. Their domestic production ceased at the beginning of the last century.

WORK PROCESS If we want to make slippers in the old way, we have to prepare a "hoof" form (Fig.71). The mold for making slippers was in the shape of a foot. It had the shape of a flattened cylinder, on one side it was rounded and on the other side it was straight cut. The nails were evenly driven around the circumference of the arch and also around the lower part. On the front side, about 10 - 12 cm from the tip to the middle of the circumference, there were nails that closed the front part of the slipper. The length of the mold was determined by the size of the finished product with the addition of three centimeters to the heel. We will use a stronger hemp or flax twine for the warp (Fig.72). Stretch the warp around the driven nails. We will start with the last nail of the arch, to which we will attach the warp twine. We pull it to the nail at the bottom, wrap it around it and return to the second nail in the arch. On the other side of the mold, we go to the lower nail and again to the next space. This is how we wind the whole warp around the mold. We start the work on the tip in the same way as a glove.

(71)

(72)

Prepletáme dookola a postupne priberáme osnovné nite podľa potreby. Riadky k sebe pevne ubijeme, aby bol výrobok pevnejší, trvácnejší. Keď sa dostaneme ku klinčekom na prednej strane už nepletieme dookola, ale s útkami sa vraciame (obr. 73). Takto vypletieme celú papuču. Konce nechávame na spodnej časti papuče, počas nosenia nás budú hriať (obr. 74). Nakoniec zložíme hotovú prácu z formy, prevrátíme a na pate zošijeme (obr. 75).

We weave around and gradually add warp threads as needed. We beat the lines firmly together so that the product is stronger and more durable. When we get to the nails on the front side, we no longer knit around, but we return with the wefts (Fig.73). This is how we knit the whole slipper. We leave the ends on the bottom of the slippers, as they will warm us during wearing (Fig.74). Finally, we fold the finished work out of the mold, turn it over and sew on the heel (Fig.75).

Koberčky

HISTÓRIA

Aj keď výroba zápästkov zanikala, na jednom mieste Slovenska sa predsa len táto technika zachovala dlhšie. V obci Vernár na východnom Slovensku som sa ešte v deväťdesiatych rokoch minulého storočia stretla s výrobou malých koberčiekov zápästkovou technikou. Na ich výrobu v minulosti použili miestni obyvatelia drevený rám asi 50 x 80 cm veľký, do ktorého nabili po dlhších stranách klinčeky. Okolo klinčekov natiahli osnovu zo špagátu. Na útok použili tenké farebné textilné pásy nastrihané z textilného odpadu, ktoré vplietali do osnovy v rôznych farebných kombináciách. Zaujímavosťou bolo to, že sa pletlo z oboch strán do stredu. Takto si zabezpečili súmernosť vzorov bez dlhého rozmýšľania (obr. 76). Hotové koberčeky dávali pred dvere.

POSTUP PRÁCE

Pripravíme si rám požadovanej veľkosti. Okolo klinčekov natiahneme osnovu z lanového špagátu. Na prepletanie si pripravíme potrebný materiál (obr. 77). Keďže ide o pletenie v určitej šírke, musíme dať pozor na okraje. Na nasledujúcich kresbách je ukážka otočenia útkov pri práci s rovnakou farbou (obr. 78), s dvomi farbami pri ukladaní farieb nad sebou (obr. 79), pri striedaní farieb (obr. 80) aj pri pletení retiazky (obr. 81). Prácu začneme tesne pri klinčekoch. Útky vkladáme pomocou kovových alebo drevených ihlí s veľkými očkami. Riadky k sebe pevne ubijeme. Ak nemáme dostatok sily, použijeme ťažkú kovovú vidličku. Po ukončení stiahneme osnovné nite z klinčekov a výrobok je hotový. Nevyžaduje si žiadnu ďalšiu úpravu. Keď namiesto textilného odpadu použijeme vlnenú alebo bavlnenú priadzu, môžeme si vytvoriť touto technikou pekné prestieranie (obr. 82).

(76)

(77)

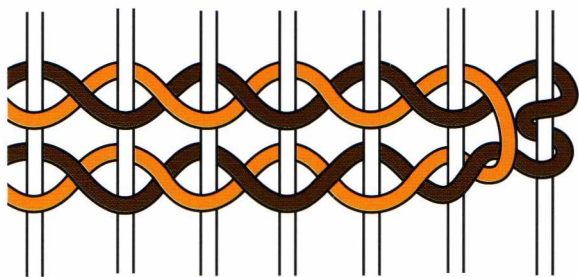
Rugs

HISTORY Although the production of wristbands ceased, in one place in Slovakia this technique was preserved for a longer time. In the village of Vernár in eastern Slovakia, in the nineties of the last century, I encountered the production of small rugs using the wristband technique. In the past, the locals used a wooden frame about 50 x 80 cm large for their production, into which they drove nails on the longer sides. They pulled a warp of twine around the nails. They used thin colored textile strips cut from textile waste for the weft, which were woven into the warp in various color combinations. The interesting thing was that it was woven from both sides to the center. In this way, they ensured the symmetry of the patterns without much thought (Fig. 76). They put the finished rugs in front of the door.

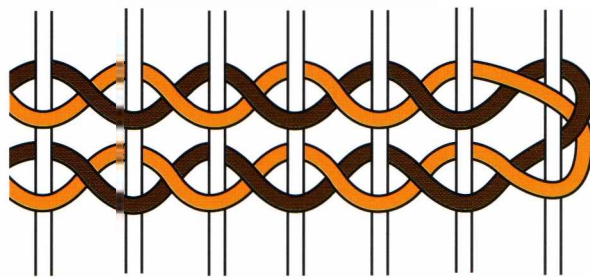
WORK PROCESS

We will prepare a frame of the required size. We pull a warp of flax twine around the nails. We prepare the necessary material for weaving (Fig.77). Since it is knitting in a certain width, we must pay attention to the edges. The following drawings show the rotation of wefts when working with the same color (Fig.78), with two colors when stacking colors on top of each other (Fig.79), when changing colors (Fig.80) and when knitting a chain (Fig.81). We start the work close to the nails. We insert wefts using metal or wooden needles with large eyes. We beat the rows tightly together. If we don't have enough strength, we will use a heavy metal fork. When finished, remove the warp threads from the nails and the product is ready. It does not require any further adjustment. When we use wool or cotton yarn instead of textile waste, we can create a nice placemat with this technique (Fig.82).

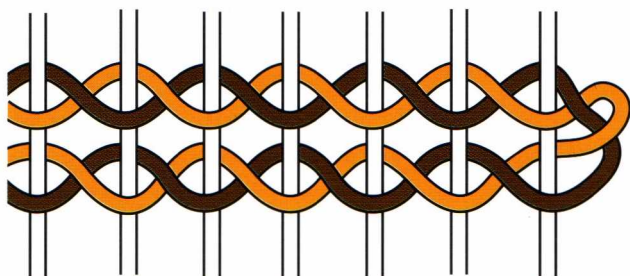

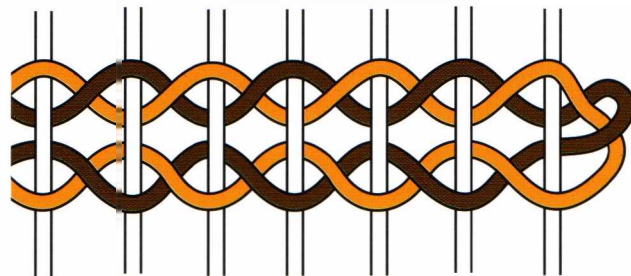
(78)

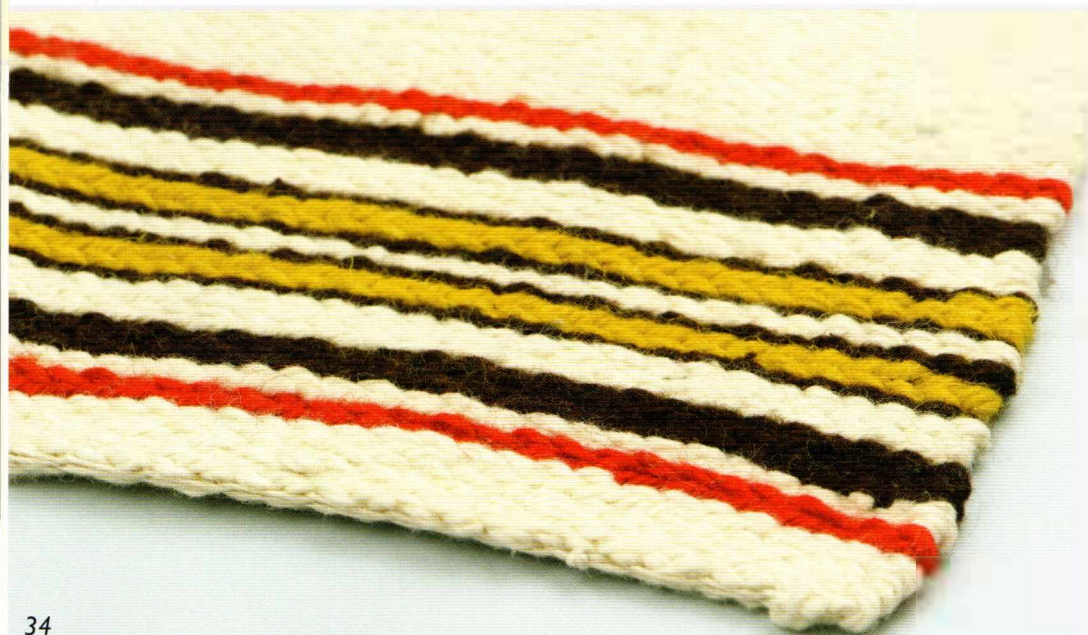
(79)

(80)

(81)

(82)

(83)

(84)

(85)

VYUŽITIE V DNEŠNEJ DOBE

Aj v dnešnej dobe majú staré ľudové techniky opodstatnenie. Nezabúdajme na ne. Dá sa pri nich relaxovať, uniknúť od uponáhľaného pretechnizovaného sveta. Aj keď nie v pôvodnej podobe, predsa si zápästkovou technikou môžeme vyrobiť napríklad puzdro na okuliare (obr. 83), malú taštičku (obr. 84), či obal na e-book (obr. 85) alebo tablet. Na obrázku číslo 86 sú ukážky zápästkov vyrobených z dnes dostupných materiálov. Takéto zápästky môžu spestriť oblečenie, ak si ich dáme na pletený pulóvrik alebo zimný svetrik (obr. 87). Zápästky sú zaujímavým módnym doplnkom aj na zimnom kabáte (obr. 88).

USE TODAY Even today, old folk techniques are reasonable. Let's not forget them. You can relax with them, escape from the hectic, over-technological world. Although not in its original form, we can still use the wristband technique to make, for example, a case for glasses (Fig. 83), a small bag (Fig. 84) or an e-book reader or tablet cover (Fig. 85). Figure 86 shows examples of wristbands made from materials available today. Such wristbands can diversify clothing if we put them over a knitted pullover or winter sweater (Fig.87). Wristbands are also an interesting fashion accessory on a winter coat (Fig.88).

(86)

(87)

(88)

Záver

Po prečítaní tejto knihy mi dáte za pravdu, že zápästková technika nie je zložitá, a že sa dá ľahko využiť aj v dnešnej dobe. Som si istá, že tým, ktorí si chcú vyskúšať túto techniku som dala niekoľko návodov. Iných, ktorí sa neuspokoja s predpísanými návodmi, som inšpirovala k výrobe ďalších zaujímavých prác. Verím, že táto zabudnutá textilná technika znova ožije.

CONCLUSION   After reading this book, you will agree with me that the wristband technique is not complicated and that it can be easily used today. I'm sure you will want to try this technique for which I have given instructions. Those who are dissatisfied with the prescribed instructions I have inspired to produce other interesting works. I believe that this forgotten textile technique will come to life again.

LITERATÚRA

- Czintelová, A.: Zápästky. In: RUD, ročník 8, 2007, č. 4, s. 38.
Apáthy, S. a kol.: Horehronie. Kultúra a spôsob života ľudu. Ľudové zamestnania, Bratislava: SAV, 1969
Nosáľová, V.: Slovenský ľudový odev. Martin: Osveta, 1983.
Raľbovská, A.: Tkanie na forme. Výskumná správa č. 94. Bratislava: ÚLUV, 1968.
Staňková, J.: Pletení na formě. Tvořivost českého lidu v tradiční umělecké výrobě. In: Sborník statí, 1953, s. 135.
Staňková, J. – Baran, L.: Tradiční textilní techniky. Praha: Grada, 2008.
Stehlíková, M.: Staré textilné techniky na Slovensku. In: Sborník SNM, ročník LV, 1961, s. 77 – 91.
Vondrušková, A. – Kaprasová, L.: Šíkové ruce aneb malá škola textílních technik. Praha: Mladá fronta, 1989.
Zajonc, J.: Medzi pletením a tkaním. In: RUD, ročník 4, 2003, č. 1, s. 47.

ZOZNAM ZOBRAZENÍ:

- 01 Muž pletúci zápästok, Horehronie, I. polovica 20. storočia, fotoarchív SNM Martin, KP 5695 F.
- 02 Pôvodný zápästok vyrobený okolo roku 1976, Vernár, MLUV Stupava, T 03069/III.
- 03 Pôvodný zápästok vyrobený okolo roku 1976, Vernár, MLUV Stupava, T 03069/I.
- 04 Pôvodný zápästok vyrobený okolo roku 1976, Vernár, MLUV Stupava, T 03069/II.
- 05 Rukavica tkaná na forme, vyrobená v rokoch medzi 1940 – 1950, Osturňa, MLUV Stupava, T 03070.
- 06 Pletené zápästky, Štrba, súkromný majetok.
- 07 Pletené zápästky, Štrba, súkromný majetok.
- 08 Zápästky z Rejdovej ozdobené korálikmi. Začiatok 20. storočia. Banické múzeum v Rožňave, N 6468.
- 09 Zápästky z Rejdovej ozdobené korálikmi. Začiatok 20. storočia. Banické múzeum v Rožňave, N 644.
- 10 Zápästky s konopnou osnovou, súkromný majetok.
- 11 Pôvodné drevené formy pre zápästkové pletenie – MLUV Stupava, D 01335, D 01337, D 01336.
- 12 Kresby foriem na zápästky – a, b, c.
- 13 Kresby foriem na rukavice – a, b, c.
- 14 Kresba formy na výrobu palca.
- 15 Kresba formy na výrobu papúč – a, b.
- 16 Kresba formy na výrobu koberčeka – rám.
- 17 Kresba techniky pletenia.
- 18 Ukážka techniky pletenia.
- 19 Forma s osnovou.
- 20 Forma pripravená na zhotovenie zápästka.
- 21 Vloženie ihly pod osnovnú niť.
- 22 Výmena ihlých – popod pracovnú ihlu.

BIBLIOGRAPHY

- Czintelová, A. : Zápästky. In: RUD, volume 8, 2007, no. 4, p. 38.
- Apáthy, S. et al. : Horehronie. Culture and way of life of the people. Folk jobs, Bratislava: SAS, 1969
- Nosálová, V. : Slovak Folk Clothing. Martin: Enlightenment, 1983.
- Ralbovská, A. : Form weaving. Research report no. 94. Bratislava: ÚLUV, 1968.
- Staňková, J. : Form knitting. Creativity of the Czech people in traditional artistic production. In: Proceeding articles, 1953, p. 135.
- Staňková, J. - Baran, L. : Traditional textile techniques. Prague: Grada, 2008.
- Stehlíková, M. : Old textile techniques in Slovakia. In: Sborník SNM, ročník LV, 1961, s. 77 - 91.
- Vondrušková, A. - Kaprasová, L: Skillful hands or a small school of textile techniques. Prague: Young queue, 1989.
- Zajonc, J. : Between knitting and weaving. In: RUD, volume 4, 2003, no. I, p. 47.

DISPLAY LIST

- 01 Man knitting a wrist, Horehronie, 1st half of the 20th century, photo archive SNM Martin, KP 5695 F.
- 02 Original wristpiece made around 1976, Vernár, MĽUV Stupava, T 03069 / III.
- 03 Original wristpiece made around 1976, Vernár, MĽUV Stupava, T 03069 / I.
- 04 Original wristpiece made around 1976, Vernár, MĽUV Stupava, T 03069 / II.
- 05 Glove woven on a mold, made in the years between 1940 - 1950, Osturňa, MLUV Stupava, T 03070.
- 06 Knitted wristbands, Štrba, private property.
- 07 Knitted wristbands, Štrba, private property.
- 08 Wristbands from Rejdová decorated with beads. Early 20th century. Mining Museum in Rožňava, N 6468.
- 09 Wristbands from Rejdová decorated with beads. Early 20th century. Mining Museum in Rožňava, N 644.
- 10 Wristbands with hemp warp, private property.
- 11 Original wooden molds for wristband knitting - MĽUV Stupava, D 01335. D 01337. D 01336.
- 12 Drawings of molds for wristbands - a, b, c.

- 23 Výmena ihliel – ponad pracovnú ihlu.
- 24 Ukončenie koncov pomocou háčika.
- 25 Kresba nadpájania – vkladanie novej útkovej nite.
- 26 Kresba výmeny – posunutie vzoru.
- 27 Kresba vzoru *na kládky*.
- 28 Schéma vzoru *na kládky*.
- 29 Ukážka vzoru *na kládky*.
- 30 Schéma vzoru *na kocky*.
- 31 Ukážka vzoru *na kocky*.
- 32 Kresba vzoru *na hrebienok*.
- 33 Schéma vzoru *na hrebienok*.
- 34 Ukážka vzoru *na hrebienok*.
- 35 Schéma vzoru *na rybaci pacer*.
- 36 Ukážka vzoru *na rybaci pacer*.
- 37 Kresba vzoru vodorovné pásy.
- 38 Schéma vzoru vodorovné pásy.
- 39 Ukážka vzoru vodorovné pásy.
- 40 Kresba vzoru na „V“ vodorovne.
- 41 Schéma vzoru na „V“ vodorovne.
- 42 Ukážka vzoru na „V“ vodorovne.
- 43 Kresba vzoru na „V“ zvislo.
- 44 Schéma vzoru na „V“ zvislo.
- 45 Ukážka vzoru na „V“ zvislo.
- 46 Kresba vzoru retiazka.
- 47 Schéma vzoru retiazka.
- 48 Ukážka vzoru retiazka.
- 49 Kresba vzoru *rybia kosť*.
- 50 Schéma vzoru *rybia kosť*.
- 51 Ukážka vzoru *rybia kosť*.
- 52 Pôvodná forma na zhotovenie zápästkov z roku 1977, Vernár, MLUV Stupava, D 01335.
- 53 Pôvodný zápästok s kicou, Šumiac, súkromný majetok.
- 54 Forma, pomôcky a materiál na zhotovenie zápästkov.
- 55 Rozpracovaný zápästok s nadstaveným kartónom.
- 56 Rozparok na zápästku.
- 57 Kresba vzoru pre pletenie rozparku.
- 58 Ukážka upleteného rozparku.
- 59 Pletenie zápästka od konca.
- 60 Ukončenie osnovných nití zápästka pomocou ihly.
- 61 Rukavica pletená zápästkovou technikou okolo roku 1940, Ostunňa, MLUV Stupava, T 03070.
- 62 Pôvodná drevená forma na výrobu rukavíc, Slovensko, 1960, MLUV Stupava, D 01337.
- 63 Stará rukavica s pleteným palcom, fotografia z prílohy výskumnej správy A. Ralbovskej: Tkanie na forme, 1968, MLUV Stupava, výskumná správa č. 94/1.
- 64 Pôvodná drevená forma na výrobu rukavíc, súkromný majetok.
- 65 Forma, pomôcky a materiál na rukavicu.
- 66 Forma na rukavicu s osnovou.
- 67 Rozpracovaná rukavica a palec.
- 68 Hotové rukavice so strapcami.
- 69 Spôsob prichytenia palca k rukavici.
- 70 Spôsob pletenia papuče v minulosti, fotografia z prílohy výskumnej správy A. Ralbovskej: Tkanie na forme, 1968, MLUV Stupava, výskumná správa č. 94/1.
- 71 Pôvodná drevená forma na výrobu papuč, MLUV Stupava, D 01336.
- 72 Forma, pomôcky a materiál na papuču.
- 73 Ukážka pletenia papuče.
- 74 Vnútorňa strana papuče.
- 75 Hotová a rozpracovaná papuča.
- 76 Ukážka pletenia koberčeka z oboch koncov.
- 77 Rám, pomôcky a materiál na zhotovenie koberčeka.
- 78 Kresba pletenia okraja obtáčaním.
- 79 Kresba pletenia okraja so vzorom *na kládky*.
- 80 Kresba pletenia okraja so vzorom *na hrebienok*.
- 81 Kresba pletenia okraja so vzorom retiazka.
- 82 Prestieranie z vlny.
- 83 Puzdro na okuliare.
- 84 Malá taštička.
- 85 Obal na tablet alebo e-book.
- 86 Zápästky – práce účastníčok kurzu pletenia zápästkov, Škola remesiel ULUV RCR, Bratislava.
- 87 Zápästky ako módný doplnok – na svetrikú.
- 88 Zápästky ako módný doplnok – na kabáte.

- 13 Drawings of molds for gloves - a, b, c.
- 14 Drawing of a mold for making a thumb.
- 15 Drawing of a mold for making slippers - a, b.
- 16 Drawing of a mold for making a rug - frame.
- 17 Drawing of knitting techniques.
- 18 Sample of knitting techniques.
- 19 Form with warp.
- 20 Mold prepared to make a wristband.
- 21 Insertion of the needle under the warp thread.
- 22 Exchanging the needles - over the working needle.
- 23 Exchanging the needles - under the working needle.
- 24 Finishing the ends with a hook.
- 25 Drawing of inserting a new weft thread.
- 26 Drawing of the pattern shift.
- 27 Drawing of a block pattern.
- 28 Diagram of the block pattern.
- 29 Sample of the block pattern.
- 30 Diagram of the cube pattern.
- 31 Sample of the cube pattern.
- 32 Drawing the comb pattern.
- 33 Diagram of the comb pattern.
- 34 Sample of the comb pattern.
- 35 Diagram of the [rybáci pacer] pattern.
- 36 Sample of the [rybáci pacer] pattern.
- 37 Drawing of the horizontal strip pattern.
- 38 Diagram of the horizontal strip pattern.
- 39 Sample of the horizontal strip pattern.
- 40 Drawing of the horizontal "V" pattern.
- 41 Diagram of the horizontal "V" pattern.
- 42 Example of the horizontal "V" pattern.
- 43 Drawing of the vertical "V" pattern.
- 44 Diagram of the vertical "V" pattern.
- 45 Sample of the vertical "V" pattern.
- 46 Drawing of the chain pattern.
- 47 Diagram of the chain pattern.
- 48 Sample of the chain pattern.
- 49 Drawing of the herringbone pattern.
- 50 Diagram of the herringbone pattern.
- 51 Sample of the herringbone pattern.
- 52 Original mold for making wristbands from 1977, Vernár, MĽUV Stupava, D 01335.
- 53 Original wristband with [kickou], Šumiac, private property.
- 54 Mold, tools and material for making wristbands.
- 55 Work-in-progress wristband with adjustable cardboard.
- 56 Slit on the wristband.
- 57 Drawing of a pattern of intertwining a slit.
- 58 Sample of a knitted slit.
- 59 Knitting the wristband from the end.
- 60 Finishing the warp threads of the wristband with a needle.
- 61 Glove knitted with the wristband technique from around

- 1940, Osturňa, MĽUV Stupava, T 03070.
- 62 Original wooden form for making gloves, Slovakia, 1960, MĽUV Stupava, D 01337
- 63 Old glove with a knitted thumb, photograph from the appendix to the research report by A. Ralbovská: Form weaving, 1968, MĽUV Stupava, research report no. 94/1.
- 64 Original wooden form for making gloves, private property.
- 65 Glove form, tools and supplies.
- 66 Glove form with warp.
- 67 Unfinished glove and thumb.
- 68 Finished gloves with tassels.
- 69 Method to attach the thumb to the glove.
- 70 The method of knitting slippers in the past, a photograph from the appendix to the research report by A. Ralbovská: Form weaving, 1968, MĽUV Stupava, research report no. 94/1.
- 71 The original wooden form for the production of slippers. MĽUV Stupava, D 01336.
- 72 Mold, tools and material for slippers.
- 73 Sample of knitting slippers.
- 74 The inside of the slippers.
- 75 Finished and unfinished slippers.
- 76 Sample of carpet knit from both ends.
- 77 Frame, tools and material for making a rug.
- 78 Drawing of knitting the edge by twisting.
- 79 Drawing of a knitting edge with the block pattern.
- 80 Drawing of a knitting edge with the comb pattern.
- 81 Drawing of knitting edge with the chain pattern.
- 82 Wool tablecloth.
- 83 Glasses case.
- 84 Small bag.
- 85 Tablet or e-book cover.
- 86 Wristbands - work of participants in a wrist knitting course, UĽUV RCR Crafts School, Bratislava.
- 87 Wristbands as a fashion accessory - on a sweater.
- 88 Wristbands as a fashion accessory - on a coat.

TIRÁŽ:

Text:

Jarmila Rybánska

Fotografie:

Karol Popovič, Petra Rybánska

Kresby:

Jarmila Rybánska, Petra Rybánska

Redakčná úprava:

Diana Némethová

Grafická úprava:

Hana Paukeje

Tlač:

DOLIS s.r.o., Bratislava

Vydalo Ústredie ľudovej umeleckej výroby v Bratislave, štátna príspevková organizácia zriadená Ministerstvom kultúry SR, v roku 2016.

ISBN 978-80-89639-10-6

Predná strana obálky: Zápästky, súkromný majetok.

Obrázok na strane 2: Zápästky zo zbierky MEUV Stupava.

Zadná strana obálky: Zápästky – práce účastníčok kurzu pletenia zápästkov.

COLOPHON**Test:**

Jarmila Rybánska

Photography:

Karol Popovič, Petra Rybánska

Drawings:

Jarmila Rybánska, Petra Rybánska

Editing:

Diana Némethová

Graphic design:

Hana Paukeje

Print:

DOLIS s.r.o., Bratislava

Published by the *Center of Folk Art Production* in Bratislava, a state-subsidized organization established by the Ministry of Culture of the Slovak Republic, in 2016.

ISBN 978-80-89639-10-6

English translation & re-publication done by volunteers, 2020.

Front Cover: Wristbands, private property.

Picture on page 2: Wristbands from the MĽUV Stupava collection.

Back Cover: Wristbands - work of participants in a wristband knitting course.

